

Οι προοπτικές βέλτιστης αξιοποίησης του υδατικού δυναμικού της Θεσσαλίας.

Ιωάννης Ν. Καλλές

Δικηγόρος

Πρόεδρος ΕΘΕΜ

Λέξεις κλειδιά: Διαχείριση υδάτων, άρδευση, υπόγειοι υδροφορείς, ταμιευτήρες, ΥΗ Ενέργεια, περιβάλλον, Αχελώος, Θεσσαλία.

Κείμενο εισήγησης

Έχω την τιμή να είμαι πρόεδρος και να εκπροσωπώ εδώ σήμερα ένα επιστημονικό σωματείο, την Εταιρεία Θεσσαλικών Μελετών (ΕΘΕΜ) , η οποία επί πολλά χρόνια, από την ίδρυσή της το 1987, παρακολουθεί και εργάζεται συστηματικά επί των περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών θεμάτων της Θεσσαλίας.

Αυτό επιτυγχάνεται μέσω πολλαπλών δράσεων, λχ είτε με την διοργάνωση Αναπτυξιακών Συνεδρίων (Καρδίτσα 1993, Βόλος 2000, Λάρισα 2003 Το τρίτο Αναπτυξιακό Συνέδριο έγινε στη Λάρισα στις 12, 13 και 14 Δεκεμβρίου 2003 με θέμα: «Διαχείριση των Υδάτινων Πόρων και Αειφόρος Ανάπτυξη στη Θεσσαλία»), είτε ειδικών ημερίδων στο κέντρο και την περιφέρεια, καθώς και με την συνδιοργάνωση με άλλους φορείς (την Περιφέρεια Θεσσαλίας, την ΠΕΔ, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, το ΤΕΕ, το ΓΕΩΤΕ κοκ.) και την συμμετοχή της σε αντίστοιχα συνέδρια και επιστημονικές εκδηλώσεις (π.χ. 2017, Συνέδριο της ΠΕΔ Θεσσαλίας για την Κλιματική Αλλαγή στην Καρδίτσα), είτε με κατάρτιση προώσεων και υπομνημάτων προς την νομοθετική ή την εκτελεστική εξουσία κοκ.

Η παρούσα εισήγηση συνιστά θα έλεγα μία συσσωρευμένη γνώση τριάντα και πλέον χρόνων του επιστημονικού μας Σωματείου γύρω από τα υδατικά ζητήματα και δη αυτά της Θεσσαλίας. Για αυτό και η εισήγηση μου θα είναι στο 1^ο πληθυντικό και να ευχαριστήσω ήδη επί τη ευκαιρία την επιστημονική μας ομάδα για την συνδρομή της στην κατάρτιση αυτής της εισήγησης και ιδιαιτέρως να ευχαριστήσω τον κ. Τάσο Μπαρμπούτη και κ. Κώστα Γκούμα για την πολύτιμη συνεισφορά τους.

Ειδικότερα τα υδατικά και περιβαλλοντικά προβλήματα της Θεσσαλίας βρέθηκαν επανειλημμένα στο κέντρο του ενδιαφέροντος της ΕΘΕΜ και, όπως ήταν φυσικό, στην υπόθεση της Διαχείρισης των Υδάτων (ΔΥ) αναλώσαμε μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς μας.

Περνάμε τώρα στην ουσία της εισήγησης μας.

Από την Αγροτική Επανάσταση έως και σήμερα, μία από τις βασικότερες (αν όχι η βασικότερη) φροντίδα του ανθρώπου υπήρξε η εξασφάλιση νερού για ποικίλες χρήσεις (πόσιμο κ.λ.π.), παράλληλα με την μέριμνα για την προστασία από τις καταστρεπτικές του συνέπειες (πλημμύρες). Στην γεωγραφική περιοχή της Θεσσαλίας ειδικότερα οι κάτοικοι ήταν υποχρεωμένοι να διαχειριστούν τον Πηνειό και τους παραποτάμους του, οι οποίοι με την ευεργετική τους παρουσία έως και σήμερα, συγκεντρώνουν τις φυσικές απορροές των υδάτων της υδρολογικής λεκάνης και τις οδηγούν στη θάλασσα, σε φυσικές (ή τεχνητές) λίμνες και σε υπόγειους υδροφορείς, καθιστώντας αντικειμενικά την Θεσσαλία του σήμερα ένα τυπικό πεδίο εφαρμογής των αρχών και των κανόνων της ΔΥ.

Για την αξιολόγηση των προοπτικών, ωα αναγκαία βήματα προσέγγισης του ζητήματος του νερού, θα αναλύσουμε τέσσερις επιμέρους άξονες και συγκεκριμένα:

1. Η εκτίμηση/επιμέτρηση, συνολικά για την υδρολογική λεκάνη, των διαθεσίμων υδάτων στον κατάλληλο χρόνο και στην κάθε επιμέρους (γεωγραφική) περιοχή.
2. Ο σχεδιασμός των αναγκαίων έργων αλλά και των δράσεων (π.χ. πολιτικές εξοικονόμησης) που θα απαιτηθούν ώστε να επιτευχθεί το βέλτιστο αποτέλεσμα.
3. Η εκτέλεση (κατασκευή) των έργων.
4. Η λειτουργία των έργων, η εφαρμογή των δράσεων που επιλέγονται και γενικά η λειτουργική διαχείριση του όλου θέματος.

Με βάση τους ανωτέρω άξονες θα επιχειρήσουμε μία αξιολόγηση των προοπτικών που διαμορφώνονται . Ειδικότερα:

1. Η εκτίμηση των διαθεσίμων πόρων

Οι διαθέσιμοι πόροι του υδατικού διαμερίσματος Θεσσαλίας έχουν εδώ και πολλές δεκαετίες μελετηθεί σε βάθος. Όλα τα στοιχεία καθώς και η εξέλιξή τους έχουν αποτυπωθεί πλέον τα τελευταία χρόνια και με την έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης Υδάτων (ΣΔΥ), η γνώση σχετικά με το υδατικό δυναμικό της Θεσσαλίας θεωρείται δεδομένη.

2. Ο σχεδιασμός και εκτέλεση των αναγκαίων έργων αλλά και των δράσεων

Σε ότι αφορά στον σχεδιασμό και την εκτέλεση έργων και δράσεων ας μας επιτραπεί να σταθούμε λίγο παραπάνω.

Σύντομα ιστορική ανάδρομη για το που βρισκόμαστε σήμερα: Πριν τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο η προσπάθεια της πολιτείας στη Θεσσαλία είχε πρακτικά επικεντρωθεί σε δύο βασικά θέματα, στην εξασφάλιση υγιεινού πόσιμου νερού για τις πόλεις και οικισμούς και στην προστασία από τις πλημμύρες. Ειδικά για το δεύτερο στην περίοδο του μεσοπολέμου μελετήθηκαν και (εν μέρει) υλοποιήθηκαν εξυγιαντικά έργα, τα οποία επέφεραν σημαντικές αλλαγές στη ζωή των κατοίκων, στις υποδομές μεταφορών αλλά και στην Γεωργία. Αμέσως μετά τον πόλεμο, με την κατασκευή του ταμιευτήρα και του ΥΗ έργου Ν. Πλαστήρα, καθώς και την μεταφορά αξιόλογων ποσοτήτων ύδατος από την λεκάνη Αχελώου (ποταμός Ταυρωπός) στην λεκάνη Πηνειού για ποικίλες χρήσεις (ενέργεια, ύδρευση, άρδευση, ενίσχυση Πηνειού, κ.λ.π.) αποκαλύφθηκαν συνολικά στην κοινωνία, σε ειδικούς και μη, οι μεγάλες δυνατότητες αξιοποίησης του υδατικού δυναμικού της περιοχής και οι τεράστιες προοπτικές μέσω της ορθολογικής του αξιοποίησης.

Με την οπτική του σήμερα και την εμπειρία των όσων ακολούθησαν, μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι το έργο Ν. Πλαστήρα δεν εντάχθηκε σε ένα γενικότερο σχεδιασμό έργων και προτεραιοτήτων για το θεσσαλικό διαμέρισμα, αλλά υπήρξε αποτέλεσμα μίας αποσπασματικής επιλογής, ναι μεν με αναπτυξιακά κριτήρια αλλά και με τοπικιστικά χαρακτηριστικά (λόγω Ν. Πλαστήρα). Αυτό προφανώς καθόλου δεν υποβαθμίζει την απεριόριστη αξία αυτού του έργου (κάθε άλλο). Απλά σημειώνουμε πως η υλοποίηση και του έργου αυτού δεν ήταν αρκετή για να επιφέρει την συνειδητοποίηση από τους αρμοδίους της ανάγκης να προχωρήσουν σε ένα ολοκληρωμένο σχεδιασμό για την λ. Πηνειού.

Στην συνέχεια, λίγα χρόνια αργότερα οδηγηθήκαμε στην ά φάση της δημιουργίας του νέου ταμιευτήρα της Κάρλας (φάση εκκένωσης - αποστράγγισης των υδάτων , εγκαταλείποντας όμως επί αρκετά χρόνια την περιοχή στην τύχη της χωρίς νέο ταμιευτήρα). Επίσης, πολύ αργότερα είχαμε στην λεκάνη Πηνειού την κατασκευή του ταμιευτήρα Σμοκόβου. Με την πρόσφατη ολοκλήρωση του ρουφράκτη Γυρτώνης και κυρίως την ολοκλήρωση β΄ φάσης των έργων της Κάρλας (δημιουργία νέας τεχνητής λίμνης), μετά από αρκετές «γκρίζες» δεκαετίες για το περιβάλλον και για τους κατοίκους της περιοχής, κλείνει αυτός ο κύκλος των παρεμβάσεων στα σημαντικά υδατικά έργα της λ. Πηνειού (ο χώρος και ο χρόνος δεν μας επιτρέπει να αναφερθούμε και σε άλλα έργα αρκετά μικρότερα σε όγκο και μέγεθος).

Τα τελευταία χρόνια (δεκαετία 2010) εισήρθαμε πλέον στην εφαρμογή της οδηγίας 60 του 2000 της ΕΕ και στην αντίστοιχη εκπόνηση Σχεδίων Διαχείρισης Υδάτων (ΣΔΥ).

Μετά την εξέλιξη αυτή ορισμένοι ισχυρίζονται ότι με την εκπόνηση και έγκριση του ΣΔΥ και την αναφορά του ΣΔΥ σε συγκεκριμένα έργα και δράσεις καλύφθηκε ο τομέας του «Στρατηγικού Σχεδιασμού» και πλέον παρέλκει ο πλήρης και λεπτομερής σχεδιασμός των νέων αναγκαίων έργων Θεσσαλίας (ταμιευτήρες, έργα μεταφοράς νερού, κ.λ.π.).

Δυο κρίσιμες παρατηρήσεις επί των ΣΔΥ.

1^η Παρατήρηση:

Καταρχήν ως προς το σχεδιασμό που προέκυψε μέσω της εκπόνησης των Σχεδίων Διαχείρισης διατηρούμε τον προβληματισμό μας για την ακρίβεια κάποιων παραδοχών των Σχεδίων. Ως βασικές αιτίες εντοπίζουμε τις εξής:

- Την έλλειψη αξιόπιστων μετρήσεων σε συνδυασμό με την έλλειψη αξιόπιστου στρατηγικού σχεδιασμού. Συγκεκριμένα η Πολιτείας μας δεν είναι εκπαιδευμένη να μετράει διαχρονικά και αξιόπιστα λ.χ. δεν γνωρίζουμε ακριβή αριθμό γεωτρήσεων, αντλήσεων σε συγκεκριμένες περιόδους σε συνάρτηση με τις καλλιέργειες κοκ. Η Πολιτείας μας επίσης δεν διαθέτει στρατηγικό σχεδιασμό, όπως λχ για την γεωργία, δεδομένο που αποτελεί κρίσιμη παράμετρο για την εκπόνηση των Σχεδίων Διαχείρισης. Πως, τότε και με ποια κριτήρια αποφασίστηκε ότι οι αρδευόμενες εκτάσεις θα πρέπει να μείνουν οι σημερινές και ότι δεν πρέπει να αυξηθούν; Ποιες ανταγωνιστικές καλλιέργειες θα αναπτύξουμε τα επόμενα χρόνια;

- 2^η αιτία: μία ιδεολογοποίηση – θα λέγαμε- των υδατικών ζητημάτων ξένη με την σύγχρονη πραγματικότητα και την επιστημονική δεοντολογία που οδηγεί σε αποκλεισμό εναλλακτικών λύσεων εκ των προτέρων και χωρίς προηγούμενη συζήτηση. Αναφέρομαι στον αποκλεισμό από τη διαβούλευση και την σύγκριση για τα αναθεωρημένα Σχεδία Διαχείρισης όλων ανεξαιρέτως των σεναρίων που προέβλεπαν δυνατότητα μεταφοράς νερών.

2^η Παρατήρηση:

Ως προς το ότι μετά την εκπόνηση των Σχεδίων Διαχείρισης πλέον παρέλκει ο πλήρης και λεπτομερής σχεδιασμός των νέων αναγκαίων έργων Θεσσαλίας (ταμιευτήρες, έργα μεταφοράς νερού, κ.λ.π.), κατά την άποψή μας συμβαίνει το αντίθετο.

Και αυτό δεδομένου ότι εάν δεν υπάρξει ένα εξειδικευμένο μακρόπνοο σχέδιο, δεν εκπονηθούν οι σχετικές μελέτες των επιμέρους έργων και δεν ιεραρχηθούν κατά προτεραιότητα οι αναγκαίες παρεμβάσεις, δυστυχώς το υδατικό έλλειμμα στη Θεσσαλία θα παραμένει, οι τοπικιστικοί ανταγωνισμοί θα διατηρούνται

και η περιβαλλοντική καταστροφή στα επιφανειακά και κυρίως στα υπόγεια συστήματα θα επεκτείνεται αντί να περιορίζεται.

Με άλλα λόγια θα παραμείνουμε στην περίοδο των αποσπασματικών επιλογών και της «ανώριμης» διαχείρισης των υδάτων της Θεσσαλίας και πρόκειται για ασφαλή πρόβλεψη ως απότοκο της συσσωρευμένης γνώσης που προαναφέραμε.

Συνοπτικά, ως προς τις προοπτικές στον τομέα σχεδιασμού και εκτέλεσης έργων στη Θεσσαλία έχουν γίνει μεν σημαντικά βήματα, τα οποία όμως στις παρούσες συνθήκες δεν επαρκούν.

Απαιτείται συνεπώς – ειδικά στον τομέα της εκτέλεσης - άμεσα η εκπόνηση ενός **ολοκληρωμένου πλάνου (masterplan)**, ο προσδιορισμός προτεραιοτήτων για υλοποίηση νέων έργων και παράλληλα η εφαρμογή των πολιτικών και δράσεων που προβλέπονται στο εγκεκριμένο ΣΔΥ (εξοικονόμηση νερού, μέτρα περιορισμού στην κατανάλωση, κίνητρα εγκατάστασης καινοτόμων συστημάτων, κ.ο.κ.

Αν αυτά δεν πραγματοποιηθούν, τότε το ΣΔΥ (που και αυτό εκπονήθηκε με 10 χρόνια καθυστέρηση), αντικειμενικά υποβαθμίζεται, παραμένοντας ένα κείμενο ευχών και υποδείξεων, χωρίς να επιτυγχάνονται οι στόχοι της Οδηγίας για την σταδιακή αναβάθμιση της ποιότητας και την προστασία των υδάτων.

3. Λειτουργία έργων – Εφαρμογή Δράσεων

Είναι αυταπόδεικτο ότι η αξιοποίηση όλων των υποδομών που έχουν δημιουργηθεί από τις προηγούμενες γενιές, απαιτεί την εύρυθμη λειτουργία και διαχείρισή τους από την παρούσα και τις επόμενες γενιές.

Ας δούμε λοιπόν που βρισκόμαστε σήμερα μπροστά στην μεγάλη πρόκληση για την Διαχείριση Υδάτων στη Θεσσαλία. Ποιες είναι οι διαφαινόμενες προοπτικές και υπό ποιες προϋποθέσεις;

Προσεγγίζουμε το ζήτημα αξιολογώντας χωριστά τις επιμέρους προϋποθέσεις επίτευξης του στόχου, οι οποίες είναι οι ακόλουθες :

- A. Το θεσμικό πλαίσιο
- B. Η τεχνολογική επάρκεια
- Γ. Οι διαθέσιμες υποδομές
- Δ. Οι αναπτυξιακοί στόχοι

Ας τις εξετάσουμε αναλυτικότερα :

A. Θεσμικό Πλαίσιο

Για πολλά χρόνια η ΔΥ στην Ελλάδα είχε ως κύρια χαρακτηριστικά την αποσπασματικότητα, την πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων, την αναντιστοιχία διοικητικής διαίρεσης σε σχέση με τις λεκάνες απορροής ποταμών, την έλλειψη συντονισμού, τους ανταγωνισμούς ανάμεσα σε χρήστες ή/και περιφέρειες.

Το 1987 εμφανίστηκε το πρώτο ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο ΔΥ (Νόμος 1739, υπουργός Πεπονής). Δυστυχώς την καινοτόμο αυτή πολιτική πρωτοβουλία δεν την στήριξε ούτε καν η κυβέρνηση από την οποία ο νόμος αυτός προήλθε. Οι χρήστες νερού ανά τη χώρα μας και οι συλλογικότητες που σχετίζονται με τα υδατικά θέματα αντιμετώπισαν το νόμο αυτό με δυσπιστία (ενίοτε με ανοικτή απόρριψη) και τελικά ο Ν. 1739/87 επί της ουσίας ουδέποτε εφαρμόστηκε.

(Ο ΔΥ μου θυμίζει ενίοτε την εφαρμογή του ΚΟΚ στην Ελλάδα. Ο νόμος Πεπονή του 1987 ήταν κατ' αναλογία σαν να ερχόταν την δεκαετία του 1980 ο νομοθέτης και να ήθελε να επιβάλλει εν μία νυκτί : - να φοράνε όλοι ζώνη και τα παιδιά να είναι σε καθισματάκια, - τα αυτοκίνητα να περνάνε ΚΤΕΟ και να λαμβάνουν κάρτα καυσαερίων – να υπάρχει ΛΕΑ στους αυτοκινητόδρομους και ρυθμιζόμενη στάθμευση στις πόλεις κοκ. Φανταστείτε τώρα όλα αυτά να ερχόντουσαν προς εφαρμογή την δεκαετία του 1980)

Το 2000 η Οδηγία 60 της ΕΕ έφερε ξανά σε προτεραιότητα την ανάγκη επανεξέτασης του θέματος. Όπως ήδη αναφέραμε η Οδηγία εφαρμόστηκε με καθυστέρηση (μετά από πιέσεις και καταδικαστικές αποφάσεις δικαστηρίων της ΕΕ), οπότε το πρώτο ΣΔΥ δημοσιεύτηκε το 2014 και στη συνέχεια αναθεωρήθηκε το 2017. Η έξωθεν πίεση και η απειλή προστίμων ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την συμμόρφωση.

Όμως τα θετικά αυτά βήματα αποδείχθηκε ότι δεν είναι αρκετά. Δυστυχώς παρά τις επισημάνσεις των ειδικών και τις πιέσεις της Αυτοδιοίκησης της περιοχής μας, η ΔΥ δεν έχει για την ώρα προσλάβει τον χαρακτήρα μιας συντονισμένης προσπάθειας μέσω ενός οργανωμένου συστήματος (φορέα) ΔΥ, με θεσμική κατοχύρωση, με προσδιορισμό του πλαισίου δράσης και – το κυριότερο – με την συμμετοχή και έλεγχο από τους χρήστες των υδάτων στην όλη διαδικασία.

Η ύπαρξη μιας υπηρεσιακής Δ/σης Υδάτων, παρά την καλή θέληση των στελεχών της, δεν επαρκεί. Έτσι η εφαρμογή των μέτρων που προδιαγράφονται στο ΣΔΥ και ο διαρκής έλεγχος για την πορεία των υδατικών θεμάτων ουσιαστικά βρίσκονται σε καταστολή. Βλεποντας την κατάσταση αυτή θα έλεγε κανείς πως η πολιτεία είχε ως βασικό στόχο απλά να «αποκρούσει» τις πιέσεις που δεχόταν από τα όργανα της ΕΕ λόγω της μη εκπόνησης ΣΔΥ και της μη εφαρμογής της Οδηγίας 60/2000 στη χώρα. Αφότου τελικά με καθυστέρηση ανταποκρίθηκε στις «υποχρεώσεις» αυτές,

ελάχιστο ενδιαφέρον επιδεικνύει πλέον για την εφαρμογή στην πράξη του ΣΔΥ των προβλεπόμενων μέτρων, δράσεων και έργων των οποίων η εφαρμογή θα κάνει την διαφορά. Μακάρι οι εξελίξεις να μας διαψεύσουν.

Συμπερασματικά, απαιτούνται κρίσιμες θεσμικές μεταρρυθμίσεις που θα επιτρέψουν την δημιουργική εφαρμογή πολιτικών για τα νερά. Υπάρχουν συγκριμένες προσεγγίσεις από την ΕΘΕΜ στον τομέα αυτό και συζητάμε για την θεσμοθέτηση ενός Ενιαίου Φορέα που θα συγκεντρώσει τις διάσπαρτες αρμοδιότητες ανά Υδατικό Διαμέρισμα, ο οποίος θα μετράει, θα σχεδιάζει, θα ελέγχει και θα λογοδοτεί. Είχαμε σε συνεργασία με το ΤΕΕ υπό προεδρία του κ. Διαμάντου οργανώσει ειδική ημερίδα για το θεσμικό ζήτημα εδώ στην Λάρισα το 2014.

Β. Τεχνολογική Επάρκεια

Σε ότι αφορά την τεχνολογική επάρκεια και την επιστημονική γνώση στη ΔΥ, εκτιμούμε ότι η χώρα μας βρίσκεται σε πολύ υψηλό επίπεδο. Όλα αυτά τα χρόνια τα Πανεπιστήμια και Πολυτεχνεία της χώρας έχουν προσφέρει τη γνώση σε χιλιάδες νέους επιστήμονες σχετικά με όλες τις πλευρές της ΔΥ. Δυστυχώς η αξιοποίηση αυτού του επιστημονικού δυναμικού δεν είναι ορθολογική, ενώ παράλληλα εντείνεται το φαινόμενο αποχώρησης εξαιρετικών στελεχών τα οποία εξ ανάγκης προσφέρουν πλέον τις υπηρεσίες τους στο εξωτερικό.

Γ. Οι διαθέσιμες υποδομές

Σχετικά με τις υποδομές εντός της λ. Πηνειού έχουμε ήδη αναφερθεί. Όμως η αυξανόμενη ζήτηση νερού για αρδεύσεις, ειδικά από την δεκαετία 1980 και εντεύθεν, δημιούργησε συνθήκες που απαιτούσαν προωθημένες πολιτικές ΔΥ που δυστυχώς δεν υπήρξαν, ούτε υπήρξε μέριμνα ώστε με ταχείς ρυθμούς να προστεθούν υποδομές ταμίευσης υδάτων. Την δεκαετία 1980 αποφασίστηκε η μεταφορά υδάτων από την λ. Αχελώου και άρχισε η κατασκευή των σχετικών έργων. Την ίδια όμως περίοδο οι καλλιεργητές είχαν ήδη στραφεί με πολύ μεγαλύτερη ένταση στους υπόγειους υδροφορείς και παρά την ύπαρξη μελετών και σχεδίων σχετικά με τις επιτρεπόμενες περιοχές και τις ποσότητες που ήταν δυνατόν να αξιοποιηθούν για αρδεύσεις, οι αντλήσεις υπόγειων νερών γενικεύθηκαν, η κατάσταση βρέθηκε εκτός ελέγχου, ενώ η πολιτεία, ως άλλος Πόντιος Πιλάτος, «έκλεινε τα μάτια» μπροστά στην βάνουση παραβίαση οποιουδήποτε υδρογεωλογικού ή/και περιβαλλοντικού περιορισμού.

Ταυτόχρονα τα έργα του Αχελώου συνάντησαν ποικίλα εμπόδια (δεν είναι δυνατόν να αναφερθούμε αναλυτικά) και παραμένουν ημιτελή, ενώ, εκτός του Σμοκόβου και της Κάρλας, δεν προωθήθηκαν προς υλοποίηση άλλα έργα ταμίευσης εντός της λ. Πηνειού (π.χ. Μουζάκι, Ενιπέας, κ.α.), τα οποία ενδεχομένως θα επιδρούσαν ανακουφιστικά στην υπερεντατική εκμετάλλευση των υπόγειων υδάτων και θα περιόριζαν την καταστροφή.

Η σημερινή πραγματικότητα αποτυπώνεται στις παραδοχές που περιέχονται στο ΣΔΥ Θεσσαλίας όπου αναφέρεται ότι τα ύδατα που αντλήθηκαν έως σήμερα από τα μη ανανεώσιμα αποθέματα των υπόγειων υδροφορέων ανέρχονται σε περισσότερα από 3.000 εκατ. κυβικά μέτρα νερού (!) [ποσότητα ισοδύναμη με την κατανάλωση πόσιμου νερού στην Αττική για 8 χρόνια (!)].

Σύμφωνα με την υπουργική απόφαση έγκρισης του ΣΔΥ, η εκπληκτική αυτή ποσότητα υδάτων θα πρέπει να «επιστραφεί» σταδιακά στην κατεστραμμένη θεσσαλική γη συνδυαστικά μέσω εξοικονόμησης - μείωσης των αντλούμενων υδάτων και παράλληλα με έργα εμπλουτισμού, σε μια περίοδο 60 ετών (!), κάτι που με την διαδικασία και τις ετήσιες ποσότητες που προτείνει το ΣΔΥ δεν πρόκειται ποτέ να συμβεί.

Συμπερασματικά, υποδομές κάλυψης των αναγκών στη θεσσαλική λεκάνη σε ένα βαθμό υπάρχουν, όμως για να μιλήσουμε για τις προοπτικές το έλλειμμα υδάτων με βάση τις ανάγκες της Γεωργίας υπερβαίνει τις υποδομές αυτές κατά πολύ.

Δ. Οι αναπτυξιακοί στόχοι

Είναι προφανής η ανάγκη δημιουργίας και των υπολοίπων ταμιευτήρων και συναφών έργων (που προσδιορίζονται στο ΣΔΥ), καθώς και η ολοκλήρωση του ταμιευτήρα Συκιάς και του ομώνυμου ΥΗΣ επί του Αχελώου.

Στο έργο αυτό της Συκιάς θα σταθούμε διότι πρόκειται για αντιπροσωπευτικό παράδειγμα που καταδεικνύει τις παθογένειες του ευρύτερου συστήματος μας λήψης απόφασης και υλοποίησης έργων. Παθογένειες που υπονομεύουν τις προοπτικές μας.

Πρόκειται για έργο το οποίο κατ' ελάχιστο θα αποτελεί την ασφαλιστική δικλείδα σε περιπτώσεις κρίσεων ξηρασίας στη Θεσσαλία, όμως εκτός αυτού θα μπορεί να προσφέρει και τις αναγκαίες ποσότητες για την «αποπληρωμή» των δανειακών «υποχρεώσεων» (τα 3 δις κ.μ. νερού που ανέφερα προηγουμένως) και που θα συντελέσουν αποφασιστικά στην αποκατάσταση του μέγιστου οικολογικού κινδύνου στους υπόγειους υδροφορείς της Θεσσαλίας, καθιστώντας με τον τρόπο αυτό τη Συκιά ένα έργο πραγματικά πολλαπλής χρησιμότητας.

Το έργο αυτό παραμένει επί πολλά χρόνια ημιτελές με την Πολιτεία να στέκεται απολύτως αδρανής.

Το έργο αυτό αποτελεί φοβάμαι παράδειγμα και για το τι θα ακολουθήσει και για τις επόμενες δράσεις και έργα των ΣΔΥ, που προαναφέραμε και αυτό

φυσικά δεν γεννά ευοίωνες προοπτικές για την Θεσσαλία και το περιβάλλον της.

Το ανωτέρω παράδειγμα του της Συκιάς καταδεικνύει την έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού και ορισμού αναπτυξιακών στόχων και πρωτίστως μακροχρόνια και σταθερή δέσμευση ως προς την υλοποίηση των στόχων αυτών. Στο πλαίσιο αυτό, εάν η πολιτεία στο μέλλον, σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και τους παράγοντες του πρωτογενούς τομέα, εγκρίνει ένα σχέδιο για τις προοπτικές του τομέα αυτού και κατ' επέκταση των υδατικών αναγκών, τότε το ΣΔΥ θα επαναπροσδιορίσει το υδατικό ισοζύγιο και θα επιλέξει εάν θα χρησιμοποιηθούν ή όχι πρόσθετα νερά για τις γεωργικές ανάγκες, από την λ. Αχελώου.

Ανεξάρτητα όμως από την διαδικασία αυτή, η παραγωγή ενέργειας στη Συκιά θα έχει ήδη οδηγήσει στην απόσβεση του έργου αυτού, οπότε η αξιοποίηση του για πρόσθετες χρήσεις (αρδεύσεις) από τις επόμενες γενιές θα κριθεί με τα δεδομένα εκείνης της περιόδου. Τότε ελπίζουμε πως οι πολιτικές αποφάσεις σχετικά με τους αναπτυξιακούς στόχους θα ληφθούν όχι με βάση ξεπερασμένα ιδεολογήματα ή αυθαίρετους περιορισμούς (π.χ. όχι αρδεύσεις στη Θεσσαλία πέραν των 2.5 εκ στρεμμάτων καλλιεργούμενων εκτάσεων), αλλά με αξιολόγηση των πραγματικών συμφερόντων της χώρας, κατά μείζονα λόγο που στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία του πλανήτη και με τις νέες τεχνολογικές δυνατότητες που έχουν δημιουργηθεί, ο αγροδιατροφικός τομέας αποκτά νέα, πολύ ελπιδοφόρα, χαρακτηριστικά για την χώρα μας και ειδικότερα την Θεσσαλία. Και επειδή κάποιοι ίσως επικαλεστούν το περιβάλλον και τους κινδύνους από τις υπερκαταναλώσεις θα τους παραπέμψω στην εφαρμογή του ΣΔΥ που με επιστημονική επάρκεια ορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις για την χρήση νερού στις αρδεύσεις, θέτοντας ως υψίστη προτεραιότητα την σημαντικότερη και απολύτως εφικτή μείωση των καταναλώσεων, κάτι που ευνοείται και από τις τεράστιες εξελίξεις στην τεχνολογία. Εάν πραγματικά το θέλουμε, τότε σίγουρα θα μπορέσουμε!

Συμπεράσματα

Ας μην όμως απαισιοδοξούμε και ας εστιάσουμε στις θετικές προοπτικές που μας προσφέρει ο τόπος μας και οι άνθρωποί της.

Η φύση προσέφερε στη Θεσσαλία την δυνατότητα να εμπίπτει σε δύο γειτνιάζουσες λεκάνες απορροής ποταμών, εκείνες του Αχελώου και του Πηνειού, οι οποίες της προσφέρουν την ευχέρεια κάλυψης των αναγκών της σήμερα και στο μέλλον. Όμως, η πρόσφατη ιστορία του υδατικού προβλήματος της Θεσσαλίας αποδεικνύει με τρόπο αδιαμφισβήτητο ότι για να παραμείνουν θετικές οι προοπτικές αυτές, επιβάλλεται η βέλτιστη χρήση των εργαλείων της επιστήμης της ΔΥ με βάση τις προϋποθέσεις που αναφέραμε, εγκαταλείποντας τις λανθασμένες νοοτροπίες του παρελθόντος, τις πελατειακές λογικές, την αγνόηση του επιστημονικού λόγου, την αδιαφορία

τήρησης των κανόνων διαχείρισης, την αδιαφορία για τις περιβαλλοντικές καταστροφές κ.λ.π.

Ναι λοιπόν, έχουμε διαθέσιμα νερά, όμως στο τόσο ευαίσθητο ζήτημα των υδατικών πόρων δεν αποκτήσαμε ακόμη τον κατάλληλο βηματισμό, ενώ οι δράσεις μας είναι αποσπασματικές και συχνά επικίνδυνες.

Οφείλουμε επίσης να εργασθούμε άμεσα για την ολοκλήρωση των ημιτελών υποδομών που προαναφέραμε (Συκιά – σήραγγα μεταφοράς από τον Αχελώο) αλλά και προώθηση νέων υποδομών ταμίευσης και μεταφοράς, καθώς και αρδευτικών έργων όπως προβλέπει και το ΣΔΥ. Εάν δεν ακολουθήσουμε τον δρόμο αυτό και αφεθούμε στη σημερινή κατάσταση τότε η περιβαλλοντική υποβάθμιση θα συνεχίζεται και οι αναπτυξιακές προοπτικές της Γεωργίας θα περιορίζονται.

Πρέπει να μπει τέλος στην ιδιότυπη απραξία των κυβερνήσεων, στην νοοτροπία τους να κινούνται με χρονικό ορίζοντα της «δικής» τους τετραετίας διακυβέρνησης και στην έλλειψη σεβασμού που συχνά επιδεικνύουν για την ολοκλήρωση έργων και προσπαθειών προηγούμενων από αυτούς κυβερνήσεων.

Επίσης τα οικολογικά προβλήματα δεν πρέπει να αποτελούν στοιχείο ρητορικού ενδιαφέροντος και ευκαιρία επίδειξης οικολογικής ευαισθησίας από τους πολιτικούς αλλά να αποτελέσουν το έναυσμα για την δραστηριοποίησή τους με όλα τα μέσα στην περιβαλλοντική προστασία και ειδικά στη Θεσσαλία για την οικολογική ανάκαμψη των υπόγειων και επιφανειακών συστημάτων με θετικό και αποθετικό τρόπο.

Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο αλλαγών θα μπορέσει και ο Πηνειός να παίξει ένα διαφορετικό ρόλο, δηλαδή τον πραγματικό ρόλο που η φύση έχει ορίσει και όχι τον ρόλο του αποδέκτη των λυμάτων και του «τροφοδότη» ανεξέλεγκτων αντλήσεων για αρδεύσεις, που κάθε καλοκαίρι τον «στεγνώνουν» κυριολεκτικά. Τότε μόνο ο Πηνειός θα μπορεί με επάρκεια και ασφάλεια να τροφοδοτεί τον νέο ταμιευτήρα της Κάρλας που χωρίς τα νερά του Πηνειού πρακτικά δεν θα μπορεί να διατηρήσει με ασφάλεια το νέο οικοσύστημα που εκεί δημιουργείται. Τότε μόνο ο Πηνειός δεν θα έχει την ανάγκη να «αφαιρεί» τα αποθέματα από την τεχνητή λίμνη Ν. Πλαστήρα, που κάθε χρόνο με τα 20-30 εκατ. κ.μ. νερού που του προσφέρει, του επιτρέπει ουσιαστικά να παίρνει τις «ανάσες» που χρειάζεται να ζήσει !

Όλα τα παραπάνω καταδεικνύουν ότι έχουμε όλες τις προϋποθέσεις στον τομέα της ΔΥ να γίνουμε μία σύγχρονη χώρα, που χρόνο με το χρόνο θα βελτιώνει τη θέση της.

Τα εργαλεία υπάρχουν, χρειάζεται όμως τόλμη και αποφασιστικότητα, δουλειά και μακροχρόνια δέσμευση. Από τη μεριά μας ως επιστημονικό σωματείο θα συνεχίσουμε την διαρκή προσπάθεια μας στην κατεύθυνση αυτή.